

Gálosi-Kovács Bernadett

Környezetfejlesztés a kistérségekben

Gálosi-Kovács Bernadett

Környezetfejlesztés a kistérségekben

„A környezettudatos kistérségfejlesztés kézikönyve”

Pécs, 2010

GÁLOSI-KOVÁCS BERNADETT
Környezetfejlesztés a kistérségekben

TÁMOGATÓK:
Modern Geográfus Alapítvány, Pécs
PTE TTK
PTE TTK Földrajzi Intézet
PTE TTK Földtudományok Doktori Iskola

LEKTOROK:
dr. Nagy Imre
dr. Fodor István
dr. Pap Norbert
Nagy Árpád

KIADJA:
IDResearch Kft. / Publikon Kiadó

NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS:
IDResearch Kft./Publikon Kiadó

Készült a Molnár Nyomdában
ISBN: 978-615-5001-22-2

© Gálosi-Kovács Bernadett
© IDResearch Kft. / Publikon Kiadó

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a szerző írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, számítógépes rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

TARTALOMJEGYZÉK

I. ELŐSZÓ	7
II. KISTÉRSÉGI TÁRSULÁSI FORMÁK ÉS FEJLESZTÉSI FUNKCIÓIK	10
1. A statisztikai kistérségek	12
2. A területfejlesztési önkormányzati társulások	15
3. A vidékfejlesztési kistérségi (SAPARD)-társulások	17
3.1. A SAPARD-program	17
4. LEADER program és a Helyi Vidékfejlesztési Munkacsoportok	20
4.1. A LEADER Magyarországon	20
5. A többcélú kistérségi társulások	22
6. Kistérségek fejlesztési funkciói	24
III. NEMZETKÖZI ÉS HAZAI TERÜLET- ÉS TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI IRÁNYVONALAK	25
1. Nemzetközi dokumentumok, ajánlások	27
1.1. Athéni Charta	27
1.2. Agenda 21	28
1.3. Építészek Chicagói Deklarációja - „Egymásrataltság Deklarációja a Fenntartható Jövőért” (1993)	30
1.4. Az Európai Városok Chartája a Fenntarthatóság Felé (Az Aalborgi Charta)	30
1.5. Nairobi Konferencia dokumentuma (1994)	31
1.6. Habitat Agenda – A települések fenntartható fejlődését segítő cselekvési program (1996)	32
1.7. Az Új Athéni Charta – Egészséges Városok Athéni Nyilatkozata (1998)	32
1.8. Európai Térségfejlesztési Perspektíva (1999)	34
1.9. A városi környezetre vonatkozó tematikus stratégia (2006)	35
1.10. A térségfejlesztési menetrend (2007)	38
1.11. Lipcsei Charta a fenntartható európai városokról (2007)	39
1.12. A Duna stratégia (2010)	41
1.13. Európa 2020 (2010)	43
2. Hazai fejlesztési programok, irányvonalak	44
2.1. Területfejlesztési koncepció, területfejlesztési program, területrendezési terv, valamint a kistérségi környezetvédelmi program, mint a kistérségek fejlesztési feladatait tartalmazó dokumentumok	44
2.2. III. Nemzeti Környezetvédelmi Program 2009–14	45
2.3. Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció (OFK)	46
2.4. Országos Területfejlesztési Koncepció (OTK)	48
2.5. Országos Területrendezési Terv (OTrT)	50
2.6. A I. Nemzeti Fejlesztési Terv, II. Nemzeti Fejlesztési Terv (Új Magyarország Fejlesztési Terv - 2007-2013)	53
2.6.1. I. Nemzeti Fejlesztési Terv (2004-2006)	53
2.6.2. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv (2007-2013)	53
2.6.3. Zászlóshajó projektek	80
2.7. Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv (2006)	82
2.8. Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (2007-2013)	83

2.9. Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia (2007)	84
2.10. A Nemzeti Települési Szennyvízelvezetési és -tisztítási Megvalósítási Program	86
2.11. Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program (NAKP) (2007-2013)	87
2.12. A II. Országos Hulladékgazdálkodási Terv (2009-2014)	89
2.13. A települési szilárd hulladékgazdálkodás fejlesztési stratégiája (2007-2016)	89
2.14. Települési szilárdhulladék-gazdálkodás támogatási stratégiája (2007-2016)	90
2.15. Nemzeti akcióprogram a növekedésért és a foglalkoztatásért (2008-2010)	90
2.16. Ivóvízbázis-védelmi program (2002-2009)	90
2.17. Ivóvízminőség-javító program (2001-2013)	91
2.18. Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia és Program (2008-2025)	91
2.19. Magyarország Energiapolitikája (2008-2020)	92
2.20. EU Víz Keretirányelv (2000-2015)	92
IV. KISTÉRSÉGEK A TERÜLETFEJLESZTÉS INTÉZMÉNYRENDSZERÉBEN	93
1. A területfejlesztés országos szintű intézményei	93
2. A területfejlesztés regionális szintű intézményei	100
3. A területfejlesztés megyei szintű intézményei	107
4. A területfejlesztés kistérségi szintű intézményei	108
5. A helyi önkormányzatok területfejlesztési és környezetvédelmi igazgatása	116
V. A TERÜLETFEJLESZTÉS ESZKÖZRENDSZERE	117
1. A területfejlesztés pénzügyi eszközrendszerének fejlődése	117
2. Európai Unió források	119
2.1. Strukturális Alapok	119
2.2. Kohéziós Alap	121
2.3. 2007-2013. közötti költségvetési ciklus forrásai	122
2.4. II. Nemzeti Fejlesztési Terv – Az Új Magyarország Fejlesztési Terv (2007-2013)	127
3. Területfejlesztési célok megvalósításának forrásai	128
3.1. Kedvezményezett kistérségek	142
3.2. Kedvezményezett kistérségek példája - a Dél-dunántúli régióban	148
3.3. Leghátrányosabb helyzetű kistérségek támogatási rendszere – a Dél-dunántúli régió példáján keresztül	151
VI. A KISTÉRSÉGEK KÖRNYEZETVÉDELMI FEJLESZTÉSÉNEK PROGRAMJAI	156
1. Alapelvek	160
2. A tervezési, programkészítési folyamat	164
VII. ESETTANULMÁNY	211
VIII. JOGSZABÁLYGYŰJTEMÉNY	232
IX. IRODALOMJEGYZÉK	243

I. ELŐSZÓ

A XX. században a társadalmi-gazdasági fejlődés, a tudományos-technikai forradalom hatására a lokálisan jelentkező környezeti problémák nagyon rövid idő alatt globális károkká váltak. Az emberi igények és a természeti készletek, a természet asszimiláló képessége közötti egyensúly megbomlott. Erre a válságra az 1972-es Római Klub Meadows-jelentése hívta fel a figyelmet, mely rávilágított, hogy a népesség növekedésében és a gazdasági fejlődésben az 1970-es évek elején kimutatható tendenciák nem tarthatóak fenn töretlenül hosszú ideig. A jelentés szerint a környezeti problémák megoldása csak új megközelítési módokat és hatékony társadalmi cselekvést igényel, ezzel az ENSZ környezetvédelmi programjának elfogadása is felgyorsult. E programot az 1972-ben összehívott első Környezetvédelmi Világértekezleten dolgozták ki Stockholmban, a konferencián a résztvevők nyilatkozatot fogadtak el a környezetvédelem alapelveiről és nemzetközi feladatairól. Ugyanebben az évben az akkori EGK határozatot hozott az egységes környezeti politikáról, majd a következő évben elfogadták a közösség első környezetvédelmi akcióprogramját. E program alapelvei kiváló útmutatást adtak a közösségi környezetvédelmi tevékenységekhez. A környezeti problémák kezelésére az ENSZ Környezet és Fejlesztés Világbizottsága 1987-ben közzétett jelentése, a „Közös Jövők” komoly hatás gyakorolt a környezeti gondolkodás fejlődésére. A jelentés megfogalmazta a fenntartható fejlődés elveit és követelményrendszerét. Mindezen folyamatok ösztönözték az egyes tagországok környezetvédelmi tevékenységének elindítását, fejlesztését, környezetvédelmi szervezeti rendszerük kiépítését.

Magyarországon a környezetvédelem átfogó szabályozására 1976-ban került sor, amikor elfogadták az 1976. évi II. törvényt az emberi környezet védelméről. Hatása korlátozott volt, megalkotásának idején azonban előremutatónak számított, és közel 20 éven át jelentette a hazai környezetvédelem jogi alapját, annak ellenére, hogy nem segítette elő annak társadalmi-gazdasági integrációját. A rendszerváltást követően, több éves szakmai vita után a Magyar Országgyűlés 1995-ben fogadta el a környezet védelmének általános szabályairól szóló (1995. évi LIII.) törvényt, mely konkrét feladatokat megszabva, átfogóan rendelkezik az alapvető kérdésekről, míg az egyes részterületek szabályozása külön jogszabályok által történik. Sajnos a környezetvédelem integrációja a társadalmi-gazdasági élet különböző területein mind a mai napig nem történt meg teljes mértékben.

A törvény jelentős előrelépéseket hozott a területi környezetvédelmi tervezés szabályozásában: meghatározta a településekre, azok meghatározott csoportjaira, térségekre vonatkozóan a környezetvédelmi program készítésének szükségességét, és annak főbb tartalmi kritériumait. A jogszabály lehetőséget ad arra is, hogy több önkormányzat közös települési programot is készíthessen. A jogalkotó a már meglévő hazai tervezési rendszerek (területrendezés, területfejlesztés, településrendezés, településfejlesztés, stb.) mellett egy új típusú tervezés alapjainak a megteremtését irányozta elő: a környezetvédelmi tervezés alapjának a hatévente megújítandó, az Országgyűlés által jóváhagyott Nemzeti Környezetvédelmi Programot jelölte meg. A harmadik program

2009-2014 között határozza meg Magyarország környezet- és természetvédelmének alapvető irányait. Feladatát kilenc tematikus akcióprogram foglalja keretbe.

Az ember és környezete harmonikus kapcsolatának kialakítását, a környezet egé- szének, valamint elemeinek és folyamatainak magas szintű, összehangolt védelmét, a fenntartható fejlődés biztosítását a környezetvédelmi törvényünk mellett egyéb jog- szabályok is előírják. E jogszabályok kötelezettséget és egyben útmutatót nyújtanak pl. a kistérségek környezetvédelmi fejlesztéséhez, de iránymutatást adnak a nemzet- közöi és a közösségi dokumentumok, ajánlások, illetve hazai, egyéb területfejlesztési szintre elkészült fejlesztési programok is. E kötelezettségeket és iránymutatásokat tartalmazza e könyv.

A kistérség, mint közigazgatási egység meghatározott térségi, településközi funk- ciókat lát el, térségi tervezést végez. Környezetvédelmi tevékenysége, a környezet- tudatos kistérség-fejlesztés mindazon, a kistérségre, a kistérséget alkotó települé- sekre kiterjedő tervezési és megvalósítási tevékenységek összessége, amelyek a lakos- ság életminőségének, ellátási és környezeti viszonyainak javítását, a természetes és épített környezetének védelmét szolgálják. Ilyen a környezeti infrastruktúra kialakí- tása, fejlesztése, mely magában foglalja a szennyvízkezelést, az ivóvízminőség javítá- sát, a hulladékgazdálkodást, a légszennyezés csökkentését, megszüntetését, a védett természeti értékek és területek megőrzését, a természeti kockázatok és katasztró- fák megelőzését, illetve akár a környezetvédelmi intézményrendszer kialakítását is (GÁLOSI-KOVÁCS B. 2009). A környezettudatos kistérségfejlesztés azonban tágabb értelmezésben azt is jelenti, hogy a kistérségek működésük során csak annyi erőfor- rást használnak fel, amellyel nem lépik át az eltartóképességük határát. Azaz a kis- térség ökológiai lábnyoma kisebb vagy azonos legyen az eltartó térség (egy táj, egy ország) ökológiai kapacitásával.

A kistérségfejlesztés hazai gyakorlata azt mutatja, hogy a kistérséget alkotó önkor- mányzatok nem rendelkeznek megfelelő szakemberekkel, értékrendjük a hagyomá- nyos fejlesztési koncepciókban gyökerezik, így az olyan fogalmak, mint pl. ökológiai lábnyom, az életminőség, az élhető és működő város a hagyományos paradigma tar- talmával jelennek meg többnyire a gyakorlatban (HAJNAL K. 2006a). Így az orszá- gos fejlesztési elképzeléseknek, EU-s elvárásunknak megfelelően, az ÚMFT, a hazai támogatási programok (TEKI, LEKI, CÉDE, TEUT) által finanszírozandó kötelező környezeti infrastrukturális elemek megvalósítására kerül többnyire sor.

A kötetben a kistérségi környezetvédelmi program kidolgozásának alapvető cél- jait, lépéseit igyekeztem ismertetni, úgy, hogy egy fiktív kistérség fejlesztési doku- mentumának esettanulmányát hoztam példának. Egy olyan fejlesztési terv-kivona- tot akartam leírni, amely szinte valamennyi kistérség számára sorvezetőt jelenthet a környezetvédelmi programozás során. A környezeti értékek védelmét, a környezet- minőség tartós javulását egy kistérségben csak a települési önkormányzatok, kistérségi szereplők tervszerű és összehangolt munkájával, egységes szemléletű környezet- védelmi stratégiájával lehet megvalósítani. Egyrészt ehhez próbál segítséget nyújtani e könyv, illetve a terület- és környezetfejlesztésben dolgozók, oktatók és hallgatók számára igyekeztem összefoglalni a témakörben fontos alpinformációkat.

Azért választottam a kistérségi szintet, mert ezen a szinten elegendő nagyságú közösség tud jelentős, környezetre hatást gyakorló beruházásokat, kezdeményezéseket indítani, ugyanakkor kisléptékű, könnyen megfogható és mozdítható ahhoz, hogy emberközpontú, személyes kapcsolatokon alapuló vállalkozások születhesse-
nek meg, és maradjanak életben.

Pécs, 2010. ősz

Gálosi-Kovács Bernadett

II. KISTÉRSÉGI TÁRSULÁSI FORMÁK ÉS FEJLESZTÉSI FUNKCIÓIK

Magyarországon számtalan, eltérő feladatokat ellátó társulási alakzat, kistérség alakult ki, elsődlegesen a térségfejlesztés, jellemzően egy-egy feladat közös ellátása céljából. A kistérségi, illetve önkormányzati társulások – vagyis egy alulról szerveződő, a tényleges földrajzi, gazdasági, szolgáltatási igényeknek megfelelő területi egység – jelentősége ma már nem vitatott.

Az önkormányzatok szabad társulása alapján az elmúlt közel 20 év alatt alakultak ki a tényleges kistérségi kapcsolatok, együttműködések. Magyarországon az 1990-es évek elején, az önkormányzati törvény hatályba lépésével megszűnt a korábbi, ún. városkörnyéki igazgatási rendszer. A rendszerváltás környékén a települési önállóság rendkívüli mértékben felértékelődött. A hagyományosan erős megyék is sokat veszítettek súlyukból. A járás, városjárássá kialakításának, visszaállításának ügye nem vetődött fel prioritásként. Ugyanakkor az állam működésének egyes területein fennmaradtak a „kistérségi”, korábban a járásra, városkörnyékre kialakított területi, szerveződési képződmények (igazságszolgáltatás, földhivatali szervezet stb.). Az önkormányzati önállóságban rejlő lehetőségeket végiggondolni még alig tudó helyi képviselőtestületek, polgármesterek rövidesen beleütköztek a településüzemeltetés, -fejlesztés kemény mérhetőkonysági korlátaiba. Az önkormányzati törvény (1990. évi LXV. törvény) határozta meg azokat a kereteket, amelyek között az önkormányzatok társulásokat hozhattak létre valamely intézmények fenntartására, közszolgáltatások biztosítására. A törvény – amellet, hogy a települési, önkormányzati önállóságot mint értéket tette a prioritások élére – nagy szabadságot biztosított az önkormányzatoknak társulások alakítására. Az állami támogatási rendszerek és az EU Phare programja preferálta a társulások létrehozatalát. Ugyanakkor a helyi társadalmakban, a helyi politikai elitekben sok ellenérzés maradt még a települési együttműködésekkel szemben, aminek oka többek között az államszocialista rendszer antidemokratikus területszervezési gyakorlata volt. Ennek ellenére 1994-re mintegy 130 helyi, kistérségi szövetség alakult ki, változatos formákban. Ezekben gyakran nem csak önkormányzatok, hanem civil szervezetek, vállalkozások stb. is részt vettek. Ezekben az ún. önszerveződő kistérségekben hozzávetőlegesen 1800 helyi önkormányzat vett részt. A szerveződések részben községi, részben pedig városi központtal működtek. A korábbi városkörnyéki együttműködés tapasztalatai nagyban befolyásolták, és részben egyébként befolyásolják ma is a kistérségi együttműködések (PAP N. 2004).

Az 1996. XXI. törvénnyel a területfejlesztési intézményrendszer és az új támogatási rendszerek kialakításával elindult a kistérségi szintű társulások megalakulásának folyamata. Hamarosan a közel 3200 helyi önkormányzat szinte mindegyike csatlakozott valamelyik kistérségi szövetséghez. Az önkéntességen, a saját érdekek közös érvényesítésén alapuló kooperáció, a közös infrastrukturális beruházások megvalósítása, fenntartása, a közös szolgáltatások működtetése egy új, szervesen fejlődött térstruktúra kialakulásához vezetett. A települési szövetségek, társulások kialakulása nem lezárt folyamat, napjainkban is folyik. Az országban 2001-ig mintegy 260-270 önkormányzati társulás alakult (HAJDÚ Z. 2001). A társulások működési hatékonysága nagyon különböző volt, a szervezettségük, a kooperációs hajlandóság területén is nagyok voltak a különbségek.

A kistérségi társulási formáktól függetlenül és statisztikai céllal kialakított területi struktúra az Európai Unió területi statisztikai rendszerének figyelembevételével került kialakításra, az ez ún. NUTS¹ IV/LAU₁ szint. A Központi Statisztikai Hivatal vonzáskörzeti vizsgálatokat folytatott 1991-1993 között. Az új kistérségi adatgyűjtési és feldolgozási rendszert 1994. január 1-én vezették be. Az országban 138 kistérségi statisztikai egységet alakítottak ki, melyek teljes térkitöltéssel fedték le az ország területét. A tapasztalatok alapján 1997-ben módosították a rendszert, és 150 kistérséget nevesítettek. A kistérségek, bár az eredeti elképzelésekben még más lehetőség is szóba került, végül a megyei határokat nem lépték át. Direkt államigazgatási szerepük nem volt, de kialakításukkor figyelembe vették a már említett államigazgatási illetékességi területeket is. A kistérségi rendszert 2003 végén újból módosították, számuk 168-ra nőtt. Minthogy a helyi igények jóval meghaladták az emelés mértékét, ezért 2007-ben újabb 6 kistérséget határoltak le, így 2009 év végén a statisztikai kistérségek száma 174 lett.

A társulások egy sajátos változata az ún. SAPARD kistérségi típus volt. Ezek az EU SAPARD nevű előcsatlakozási alapjának fogadására szövetkeztek, számuk a 2004-es EU-csatlakozás idejére elérte a 191-et. Működésük a vidékfejlesztési program elkészítésére koncentrált. Az esetek nagy részében a SAPARD-térségek területi keretei megegyeztek a területfejlesztési társulásokéival. Néhány esetben viszont furcsa anomáliák is kialakultak. Egyéni ambíciók, illetve a települési „nem szeretemek” hatására néhány településből álló kis társulások is kialakultak (KOVÁCS B. 2003).

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium 2004-ben határozott a vidéki közösségek számára jelentősebb önállóságot biztosító LEADER+ Program elindításáról az NFT I. Agrár és Vidékfejlesztési Operatív Program keretein belül. Felhívására a vidéki területeken található 3034 jogosult településből 2332 hozott létre 186 helyi vidékfejlesztési akciócsoportot. A LEADER+ 7 milliárdos forrását az Új Magyarország Vidékfejlesztési Program (ÚMVP) IV. tengelye megtízszerezte. 2007 őszén, a regisztrációs folyamat végeztével országshozta 96 helyi közösség alakult, az összes LEADER részvételre jogosult település részvételével: 3020 falu és kisváros. A közösségek 2008 januárjában kezdték meg helyi stratégia-alkotó munkájukat, melynek eredményeképpen a 2008. szeptemberében az ÚMVP Irányító Hatóság mind a kilencvenhatukat LEADER Helyi Akciócsoporttá avatta².

A területfejlesztési törvény a KSH kistérségi rendszerét nagyban felértékelte, mint a területfejlesztés és rendezés területi elemeit. Az 1996. évi XXI. törvény 14 §-a 1 bekezdés e) pontja kimondja, hogy a Megyei Területfejlesztési Tanács tagjai „*a megyében működő területfejlesztési önkormányzati társulások statisztikai vonzáskörzeteként egy-egy képviselője*”. Ilyen módon a statisztikai rendszer keretein belül a helyi területfejlesztési politikában, a decentralizált fejlesztési források elosztásában kulcsszerepet játszó testület kialakításában fontos szerepet kapott. Ugyancsak ennek a statisztikai

1 A NUTS rendszer (Nomenclature des Unites Territoriales Statistiques, Területi Statisztikai Egységek Nomenklaturája) az európai regionális társadalmi-gazdasági folyamatok elemzésére és a regionális politikájának támogatására létrehozott területi egységek statisztikai rendszere.

2 <http://www.umvp.eu/?q=leader/a-leader-tortenete>

kai kistérségi rendszernek a szerepét értékelte fel a kedvezményezett térségeknek az e rendszer keretein belüli meghatározottsága.

Az önkormányzati társulások és a statisztikai kistérségi rendszer számában és területi lefedettségében is konvergálni kezdett. Ebben a döntő lökést a 65/2004. (IV.15.) Kormányrendelet játszotta a többcélú kistérségi társulások kialakításával. A fejlesztési forrásokhoz való hozzájutás erős kényszere miatt az Alkotmányban biztosított társulási szabadság kiüresedett, a két nagy területű és népességű kistérség (Budapest és Debrecen) kivételével 2007-re mindenütt létrejöttek a társulások. Ugyanakkor jellemző, hogy az önkormányzatok igyekeznek a lehető legminimálisabb szinten tartani a kooperációt és minél többet megtartani az önállóságukból (PAP. N–GÁLOSI-KOVÁCS B. 2010).

1. A statisztikai kistérségek

Az Európai Unió regionális támogatásai a régiók vagy annál kisebb térségek fejlesztésére irányulnak. A támogatásokban részesülő régiókra az EU az ún. NUTS rendszert alkalmazza (az Európai Parlament és a Tanács 1059/2003/EK rendelete a statisztikai célú területi egységek nomenklatúrájáról).

Az EU-költségvetés egyre jelentősebb részét (kb. 30-34%-át) képezik a regionális politika kiadásai. A regionális politika legfontosabb célja méltányos szintű átlagos életszínvonal, jövedelem biztosítása valamennyi régióban. A társadalmi, gazdasági különbségek, a földrajzi elhelyezkedés és a természeti erőforrásokkal való ellátottság különbözősége miatt az EU-nak egy közös közigazgatási rendszert kellett létrehoznia, amely mérhetővé, összehasonlíthatóvá és kezelhetővé tette az európai régiókat. Magyarország esetében e régiók kialakításánál két szempont játszott szerepet: a régióhatárok feleljenek meg a megyehatároknak, illetve a régiók lakónépessége lehetőleg azonos nagyságrendű legyen³. Magyarország teljes területe alkot így 1 db NUTS I-es szintet, valamint 7 NUTS II. régió került kialakításra.

A NUTS rendszer kategóriái: NUTS I: ország, NUTS II: tervezési-statisztikai régió, NUTS III: megye (főváros), NUTS IV: statisztikai kistérség, NUTS V: település.

Az EU regionális politikájában hivatalosított nem alkalmazott egységek a lokális I. és II (LAU I, LAU II), melyek Magyarországon az alábbiak:

- Lokális I: statisztikai kistérség (egységek száma: 174) (NUTS IV)
- Lokális II: település (egységek száma: 3152⁴) (NUTS V.)

A statisztikai kistérségek rendszere az ország egész területét lefedő, megyehatárokat át nem lépő rendszer. Egy-egy kistérség olyan földrajzilag is összefüggő települések együttese, amely települések közötti valós munka- és lakóhelyi, közlekedési, közép fokú ellátási (oktatás, egészségügy, kereskedelem stb.) kapcsolatokon alapul⁵ (FALUVÉGI A. 2000).

3 http://www.nfu.hu/regionalis_politikai_kisszotar

4 A Magyar Köztársaság helységnévkönyve 2009. január 1., Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2009.

5 Magyarország Kistérségei, KSH, 2001